

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI SAAMEN KIELEN TOIMISTOSTA**1 Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet**

Asetus saamelaiskäräjistä (1727/1995) on annettu saamelaiskäräjistä annetun lain (saamelaiskäräjälaki, 974/1995) 16 ja 43 §:n sekä saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetun lain (516/91) 21 ja 29 §:n nojalla. Sittemmin saamen kielilaki (1086/2003) on kumonnut saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetun lain, ja sen 26 §:ssä säädetään saamen kielen toimistosta. Lain 26 §:n 1 momentin mukaan saamen kielen kääntämistä ja muita tässä laissa säädettyjä tehtäviä varten saamelaiskäräjillä on saamen kielen toimisto, jonka tulee sijaita saamelaisten kotiseutualueella. Pykälän 2 momentin mukaan saamen kielen toimistosta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Saamelaiskäräjälakia muutettiin 1.8.2025 voimaan tulleilla muutoksilla (414/2025) monelta osin. Tavoitteena oli suojella ja edistää saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä parantaa saamelaisten kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä. Uudistuksen yhteydessä muun muassa muutettiin lakiin kirjattuja asetuksenantovaltuuksia. Saamelaiskäräjien itsehallinnollisen aseman vuoksi on perusteltua, että saamelaiskäräjiä koskeva sääntely toteutetaan lailla ja saamelaiskäräjien itsensä hyväksymällä työjärjestyksellä. Asetuksella saamelaiskäräjien tehtävistä, organisaatiosta tai toiminnasta ei sen sijaan ole soveliaista säätää. Tämän vuoksi saamelaiskäräjälain 16 §:stä poistettiin valtuutus säätää asetuksella saamelaiskäräjien toimistoista ja henkilöstöstä ja lain 43 §:n valtuutus antaa asetuksella tarkempia säännöksiä saamelaiskäräjistä annetun lain täytäntöönpanosta kumottiin (HE 100/2023 vp, s. 115).

Asetus saamelaiskäräjistä on saamelaiskäräjälakiin tehtyjen muutosten myötä kumoutunut osittain siten, että se on voimassa enää saamen kielilain nojalla. Voimassa oleva osa asetuksesta koskee saamen kielen toimistoa. Selkeyden vuoksi olisi perusteltua antaa saamen kielilain 26 §:n 2 momentin nojalla uusi valtioneuvoston asetus saamen kielen toimistosta, johon otettaisiin nykyinen saamelaiskäräjistä annettuun asetukseen sisältyvä säännös saamen kielen toimistosta.

2 Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä. Virkavalmistelun yhteydessä on keskusteltu asetusmuutoksista saamelaiskäräjien kanssa.

Asetusluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros ajalla x-x.

3 Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Koska saamelaiskäräjälain 16 ja 43 §:ssä olleet asetuksenantovaltuudet on kumottu, saamelaiskäräjistä annettu asetus on voimassa enää kielilain 26 §:n nojalla, eli saamen kielen toimistoa koskevin osin.

Asetus saamelaiskäräjistä on annettu ennen nykyisen perustuslain voimaantuloa, ja suurin osa sen säännöksistä on kumoutunut. Jatkossa on tarpeellista säätää valtioneuvoston asetuksella ainoastaan

saamen kielen toimistosta, eikä muista seikoista, joista kyseisessä asetuksessa on säädetty. Selkeyden vuoksi on perusteltua, että saamen kielen toimistosta annetaan uusi valtioneuvoston asetus.

Asetuksen osittain kumoutunut 2 § koskee saamelaiskäräjien toimistoja. Pykälän mukaan saamelaiskäräjillä on yleinen toimisto ja saamen kielen toimisto. Saamelaiskäräjillä voi olla tarpeen mukaan muitakin toimistoja. Saamen kielilain 26 §:n 1 momentissa on saamen kielen toimiston osalta vastaava säännös, jonka mukaan saamen kielen kääntämistä ja muita tässä laissa säädettyjä tehtäviä varten saamelaiskäräjillä on saamen kielen toimisto, jonka tulee sijaita saamelaisten kotiseutualueella.

Saamelaiskäräjistä annetun asetuksen 3 §:ssä on nykyiset säännökset saamen kielen toimistosta. Pykälän 1 momentin mukaan saamen kielen toimiston tehtävänä on: 1) huolehtia saamen kielen käytämisestä viranomaisissa annetussa laissa (516/91) tarkoitettujen käännösten toimittamisesta eri viranomaisille ja laitoksille; 2) avustaa viranomaisia ja laitoksia saamen kielen taitoisten tulkkien hankkimisessa sekä muissa saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetussa laissa tarkoitettuihin tehtäviin; sekä 3) seurata saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetussa laissa säädettyjen tavoitteiden toteutumista ja tehdä tarvittaessa aloitteita saamen kielen käytön edistämiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan toimiston tulee käännöstoiminnassaan ottaa huomioon yhteispohjoismaisen saamen kielen lautakunnan suositukset ja ohjeet sekä yleiset kielenhuollon periaatteet.

Saamen kielen toimistoa koskeva sääntely on sen tehtävien osalta edelleen ajantasainen ja vastaa toimiston tehtäviä. Nykysääntelyyn verrattuna on tarpeen tehdä lähinnä teknisiä muutoksia, kuten päivittää lakiviittaus saamen kielilakiin. Samoin yhteispohjoismaisen saamen kielen lautakunnan sijaan on asetuksessa syytä viitata yhteispohjoismaiseen Sámi Giellagálduun (Saamen Kielikaltio), joka on vuodesta 2022 ollut saamen kansan yhteispohjoismainen asiantuntijaelin saamen kieltä koskeissa asioissa.

Samaan aikaan ehdotetun asetuksen kanssa ehdotetaan annettavaksi valtioneuvoston asetus saamelaiskäräjistä annetun asetuksen kumoamisesta. Kumoamisasetus ja uusi asetus saamen kielen toimistosta annettaisiin selvyiden vuoksi erikseen, koska uusi asetus annettaisiin vain saamen kielilain nojalla.

4 Pääasialliset vaikutukset

Antamalla uusi valtioneuvoston asetus saamen kielen toimistosta selkeyttäisiin sääntelyä verrattuna siihen, että toimistosta säädettäisiin vain osittain voimassa olevassa asetuksessa saamelaiskäräjistä. Samalla ajantasaistettaisiin sääntely lakiviittausten ja asiantuntijaelimen osalta. Saamen kielen toimiston tehtäviä ei ehdoteta muutettavaksi, joten ehdotetulla asetuksella ei arvioida olevan käytännön vaikutuksia toimiston toimintaan.

5 Lausuntopalaute

Asetusluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros ajalla x-x. Lausuntopyyntö lähetettiin yhteensä x taholle.

6 Säännöskohtaiset perustelut

1 §. Saamen kielen toimisto. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi saamen kielen toimiston tehtävistä. Pykälän 1 momentin mukaan toimiston tehtävänä olisi huolehtia saamen kielilaissa tarkoitettujen käännösten toimittamisesta eri viranomaisille ja laitoksille, avustaa viranomaisia ja laitoksia saamen

kielen taitoisten tulkkien hankkimisessa sekä muissa saamen kielilaissa tarkoitetuissa tehtävissä sekä seurata saamen kielilaissa säädettyjen tavoitteiden toteutumista ja tehdä tarvittaessa aloitteita saamen kielen käytön edistämiseksi. Momentissa luetellut tehtävät vastaisivat nykyisiä saamen kielen toimiston tehtäviä. Verrattuna saamelaiskäräjistä annettuun asetukseen muutoksena olisi vain viittaus saamen kielilakiin, joka on kumonnut saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetun lain.

Pykälän 2 momentin mukaan toimiston tulisi käännöstoiminnassaan ottaa huomioon yhteispohjoismaisen Sámi Giellagáldun (Saamen Kielikaltio) suositukset ja ohjeet sekä yleiset kielenhuollon periaatteet. Momentti vastaisi nykyistä saamelaiskäräjistä annetun asetuksen 3 §:n 2 momenttia, mutta siinä viitataan yhteispohjoismaiseen Sámi Giellagálduun yhteispohjoismaisen saamen kielen lautakunnan sijaan. Sámi Giellagáldu on vuonna 2022 Suomen, Ruotsin ja Norjan saamelaiskäräjien yhdessä perustama yhteispohjoismainen asiantuntijaelin saamen kieliä koskevissa asioissa. Elimen tarkoituksena on saamen kirjakielten ja puhekielten muodostaman kulttuuriperinnön säilyttäminen, vaaliminen ja kehittäminen sekä saamen kielten säilyttäminen, vahvistaminen ja kehittäminen. Sámi Giellagáldu vastaa saamen kielten kielenhuollosta ja toimii yhteisenä asiantuntijaelimenä saamen kirjakielten normitusta koskevissa asioissa, mukaan lukien terminologian normitus ja kirjoitussäännöt. Sámi Giellagáldu antaa kielenkäyttäjille saamen kielten käyttöön liittyvää tietoa, neuvoja ja ohjeita.

2 §. Voimaantulo. Pykälä olisi tavanomainen voimaantulosäännös. Koska ehdotetulla asetuksella ei olisi käytännön vaikutuksia saamen kielen toimiston tehtäviin tai toimintaan, ei asetuksen toimeenpano vaatisi erityisiä valmisteluja ja asetus voisi tulla voimaan välittömästi sen antamisen jälkeen.

7 Voimaantulo

Asetuksen ehdotetaan tulevan voimaan 11.6.2026. Samaan aikaan asetus saamelaiskäräjistä kumotaisiin erillisellä asetuksella.